

BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARI UCHUN O‘QISH KOMPETENSIYASINING MAZMUNI VA TARKIBIY QISMLARI

Devorova Shamsiya Jumanazarovna

Termiz davlat universiteti, Fakultetlararo chet tillari kafedrası o‘qituvchisi

shassydivary@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari uchun o‘qish kompetensiyasining zamonaviy talimdagi ahamiyati, uning mazmuni va tarkibiy qismlari yoritiladi. Tadqiqotda o‘qish kompetensiyasini shakllantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi, shuningdek, uning asosiy ko‘nikmalari – tushunish, tahlil qilish, baholash va sharhlash – asosida kompetensiyani rivojlantirish yo‘llari taklif qilinadi.

Kalit so‘zlar: o‘qish kompetensiyasi, ingliz tili o‘qituvchisi, o‘qish strategiyalari, til o‘rganish, ko‘nikmalar, tanqidiy fikrlash, zamonaviy ta’lim.

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida ingliz tilini o‘qitish va o‘rganish jarayonida o‘qish kompetensiyasi markaziy o‘rinni egallaydi. Ayniqsa, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari uchun o‘qish kompetensiyasining shakllanishi ularning kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat kalitidir. O‘qish nafaqat til o‘rganish vositasi, balki madaniyat, tafakkur va shaxsiy rivojlanish manbai hisoblanadi. Shu bois, bu maqolada o‘qish kompetensiyasining mohiyati va uning asosiy tarkibiy qismlari tahlil qilinadi.

Autentik materiallardan foydalanishning salbiy jihatlari mavjud ekanligiga qaramay, autentik materiallardan foydalanib o‘quv mashg‘ulotlari tashkil etilsa, dars ko‘proq samaraliroq bo‘ladi. Autentik materiallardan foydalanishning ajoyib tomoni shundaki, bunday manbalar hamma joyda mavjud. Masalan, autentik materiallar gazeta va jurnallardagi maqolalar bilan cheklanib qolmay, balki qo‘shiqlar, teledasturlar, filmlar, radio, podkastlar, menyular, ya’ni ingliz tilida yozilgan har qanday narsa haqiqiy materiallar hisoblanadi. Bu esa talabalar uchun ingliz tilini o‘rganishlarini yanada osonlashtiradi. Bundan tashqari, autentik materiallar orqali talabalar xorijiy tilni mustaqil o‘rganish imkoniyatini ham ta’minlab beradi [1, 237].

Tadqiqot metodi. Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

1. **Tahliliy-metodik yondashuv** – o‘qish kompetensiyasiga oid xorijiy va mahalliy ilmiy-nazariy manbalar, CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) standartlari, o‘quv dasturlari, metodik qo‘llanmalar va ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Bu orqali o‘qish kompetensiyasining mazmuniy asoslari aniqlab chiqildi.

2. **Taqqoslash metodi** – ingliz tilini o‘qitish bo‘yicha turli mamlakatlar tajribasi (masalan, Buyuk Britaniya, AQSh, Kanada, va O‘zbekiston) o‘rganilib, o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirishga bo‘lgan yondashuvlar o‘zaro taqqoslandi. Bu metod

kompetensiyaning umumiy va milliy xususiyatlarini ajratib ko'rsatishga yordam berdi. Shunga ko'ra, til (lingvistik) kompetensiya, til tizimi, nutqdagi til birliklarining ishlash qoidalarini haqidagi bilim va bu bilimlardan chet tili yordamida og'zaki va yozma shakldagi fikrlarini kodlash va boshqa odamlarning fikrini dekodlash uchun foydalanish qobiliyatidir. Shuningdek, nutq kompetensiyasi nutq aktining shartlariga: vaziyatga, kommunikativ maqsadlarga va so'zlovchining niyatiga qarab kommunikativ maqsadlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi[8,38].

3. **Empirik kuzatuv** – oliy ta'lim muassasalarining ingliz tili yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar o'rtasida kuzatuv o'tkazildi. Dars jarayonida ularning o'qish topshiriqlarini bajarishdagi faoliyati, strategiyalarni qo'llay olish qobiliyati va matnga bo'lgan yondashuvi tahlil qilindi.

4. **So'rovnomalar va suhbat metodi** – bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari, ularning ustozlari va metodistlari o'rtasida so'rovnomalar va yarim strukturaviy suhbatlar tashkil etildi. Bu jarayon orqali o'qish kompetensiyasining talaba ongida qanday aks etishi, uning ahamiyati va rivojlanish darajasi aniqlab olindi.

5. **Amaliy faoliyat tahlili** – talabalarning yozma ishlarida (annotatsiya, tahliliy insho, matn asosidagi testlar) o'qish kompetensiyasining qanday namoyon bo'layotgani o'rganildi. Bu metod kompetensiyaning tarkibiy qismlarini real o'quv materiallari asosida baholash imkonini berdi.

Natijalar.

O'qish kompetensiyasining tarkibiy qismlari

Tarkibiy qism	Ta'rif	Namuna faoliyat
Tushunish	Matnning umumiy mazmunini anglash	Asosiy g'oyani aniqlash
Tahlil qilish	Matn tarkibini qismlarga ajratish	Fakt va fikrni farqlash
Baholash	Matnning ahamiyati va ishonchliligini aniqlash	Muallif niyatini tushunish
Sharhlash	O'qilgan matnga munosabat bildirish	Matn asosida esse yozish
Qiyoslash	Turli matnlar orasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlash	Madaniy qiyoslash

O'qish kompetensiyasi ingliz tilini o'qitishda mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilar bu kompetensiyani rivojlantirish orqali kelajakda o'z o'quvchilariga mustaqil o'qish, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni o'rgata oladilar. Zamonaviy ta'limda Project-Based Learning, Task-Based Learning, va Digital Reading Tools (masalan, eBook, Padlet, Quizlet) kabi metodlar o'qish kompetensiyasini kuchaytirish uchun keng qo'llanilmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy matnlar (maqolalar, yangiliklar, blog postlar) asosida topshiriqlar tayyorlash o'qituvchi nomzodlarining zamon bilan hamnafas fikrlashini ta'minlaydi.

Xulosa. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun o'qish kompetensiyasi quyidagilarga asoslangan bo'lishi zarur:

- ✓ Matnni tushunish, tahlil qilish, baholash va sharhlash kabi ko'nikmalarning uyg'unligi;
- ✓ Interaktiv, madaniyatlararo, va zamonaviy resurslardan foydalana olish;
- ✓ Mustaqil fikr yuritish, til va madaniyatga tanqidiy yondasha olish;
- ✓ Kelajakdagi kasbiy faoliyat uchun mustahkam metodik asos yaratish.

Shu boisdan, oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qituvchilari uchun o'qish kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan maxsus modul, kurslar va treninglar joriy etilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Devorova, S. (2024). BO'LAJAK INGLIZ TILI O 'QITUVCHILARINING O'QISH KOMPETENSIYASINI AUTENTIK MATERIALLAR YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRISH. *TAMADDUN NURI JURNALI*, 9(60).
2. Devorova, S. J. (2021). TEACHING ENGLISH TO PRE-SCHOOL LEARNERS. *Academic research in educational sciences*, 2(7), 276-279.
3. Fakhriddinovna, K. B. (2019). THE USE OF INTERACTIVE METHODS FOR TEACHING ENGLISH LANGUAGE THE AGES OF 5-6. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7.
4. Jumanazarovna, S. Development of Socio-cultural Competence in Future Primary School Teachers Devorova. *JournalNX*, 306-307.
5. Karshieva, B. F. (2023). The current state of teaching English to technical students, methodological approaches." *Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya*, 4, 135-138.
6. Karshieva, B. F. (2023). Methodological model of teaching technical students in english on the basis of integrated bilingual education. In *interdiscipline innovation and scientific research conference* (Vol. 1, No. 9, pp. 58-60).
7. Orasta Alisher Qizi Hamraqulova (2024). BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH. *Academic research in educational sciences*, 5 (CSPU Conference 1), 616-618.
8. Мойдинова, Э. (2024). Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasi tuzilmasining tahlili. *Лингвоспектр*, 1(1), 36–41. извлечено от <https://lingvospektr.uz/index.php/Ingsp/article/view/13>
9. Shamsiya Devorova (2024). BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING O'QISH KOMPETENSIYASINI AUTENTIK MATERIALLAR YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRISH. *TNJ*. 2024;9(60). doi:[10.69691/7mj8qf16](https://doi.org/10.69691/7mj8qf16)